

Natuurwaarden Buitengebied Culemborg

Ecologische uitgangspunten voor herziening van
het bestemmingsplan

F. van Vliet
Th. de Jong

Bureau Viridis

Onderzoeksbureau voor natuur en landschap

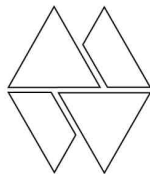
Bureau Waardenburg bv

Adviseurs voor ecologie & milieu

Natuurwaarden Buitengebied Culemborg

Ecologische uitgangspunten voor herziening van het bestemmingsplan

F. van Vliet
Th. de Jong

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
info@buwa.nl www.buwa.nl

Bureau Viridis

Onderzoeksbureau voor natuur en landschap

opdrachtgever: gemeente Culemborg

26 januari 2012
rapport nr. 12-011

Status uitgave: eindrapport
Rapport nr.: 12-011
Datum uitgave: 26 januari 2012
Titel: Natuurwaarden Buitengebied Culemborg
Subtitel: Ecologische uitgangspunten voor herziening van het bestemmingsplan
Samenstellers: F. van Vliet (Bureau Waardenburg)
Th. de Jong (Bureau Viridis)
Foto's omslag: Gerard Smit (heikikker), steenuil (Martin Bonte), Floris Brekelmans (bittervoorn),
Ingrid Hille Ris Lambers (uiterwaarden Lek)
Aantal pagina's exclusief bijlagen: 24
Project nr.: 11-600
Projectleider: F. van Vliet
Naam en adres opdrachtgever: Gemeente Culemborg
Postbus 136, 4100 AC Culemborg
Referentie opdrachtgever: 1339/1016
Akkoord voor uitgave: Teamleider Bureau Waardenburg bv
drs. G.F.J. Smit

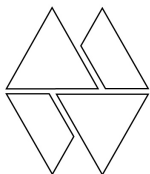
Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Gemeente Culemborg

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf-gaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

De gemeente Culemborg gaat het bestemmingsplan van het buitengebied herzien. In dit kader is voorliggend rapport opgesteld. Het rapport beschrijft de (beschermde) natuurwaarden van het buitengebied van Culemborg. Op basis van de aanwezige natuurwaarden en randvoorwaarden die gelden vanuit natuurwetgeving geeft het rapport uitgangspunten voor herziening van het bestemmingsplan.

Dit rapport is gebaseerd op beschikbare gegevens en kennis van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg (NVWC), Bureau Viridis en Bureau Waardenburg en aanvullend veldonderzoek (vissen).

Vanuit de NVWC hebben Jouke Altenburg, Kars Veling, Paul van Veen, Leo van de Kooij en Cees van de Vate in een overleg de nodige informatie overgedragen voor dit project, waarvoor we ze hartelijk bedanken. Ook de overige vrijwilligers van de NVWC willen we hartelijk bedanken voor hun waarnemingen.

Vanuit de gemeente Culemborg is het project begeleid door mevrouw A. Gijzel en de heer M. de Bonouvrie.

Inhoud

Voorwoord.....	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding en doel.....	7
1.2 Methodiek.....	7
2 Natuurwaarden Buitengebied Culemborg.....	8
2.1 Flora- en faunawet	8
2.2 Natuurbeschermingswet / Natura 2000.....	13
2.3 Ecologische Hoofdstructuur	15
3 Effecten en uitgangspunten bestemmingsplan	17
3.1 Flora- en faunawet	17
3.2 Natuurbeschermingswet	19
3.3 EHS.....	20
4 Conclusie en aanbevelingen	21
4.1 Conclusies.....	21
4.2 Aanbevelingen.....	22
5 Literatuur	23
Bijlage 1 Wettelijk kader	27
Bijlage 2 Strikt beschermde soorten in bestemmingsplangebied.....	35
Bijlage 3 Kaart deelgebieden Culemborg	38
Bijlage 4 Natura 2000-gebied Lingedijk & Diefdijk nabij Culemborg.....	40
Bijlage 5 Kaart EHS Culemborg.....	42
Bijlage 6 soortkaarten.....	44

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De gemeente Culemborg gaat het bestemmingsplan van het buitengebied herzien. In het kader van de planologische uitvoerbaarheid en het zorgvuldigheidsbeginsel in het bestemmingsplan moet de gemeente op voorhand:

- rekening houden met gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten op grond van de Flora- en faunawet;
- rekening houden met de instandhoudingsdoelen van beschermde gebieden op grond van de Natuurbeschermingswet;
- de gebieden van de Ecologische Hoofdstructuur ruimtelijk veilig stellen ingevolge de doorwerking van het Structuurschema Groene Ruimte.

In bijlage 1 wordt het wettelijk kader nader toegelicht.

In geval van het voornemen tot een bestemmingsplanwijziging dient beoordeeld te worden of er belemmeringen aanwezig zijn voor verlening van een eventuele ontheffing of vergunning in het kader van natuurwetgeving voor de activiteiten in het plan. Hiervoor moet in de eerste plaats duidelijke zijn welke beschermde natuurwaarden het bestemmingsplangebied herbergt. In de tweede plaats moeten de effecten van de bestemmingsplanwijziging op aanwezige soorten beoordeeld worden en de noodzaak voor mitigerende en/of of compenserende maatregelen en voor een vergunning en/of ontheffing.

De gemeente Culemborg heeft Bureau Waardenburg daarom opdracht verstrekt om een oriënterend onderzoek te doen naar de beschermde natuurwaarden van het buitengebied. Het onderzoek moet duidelijk maken welke randvoorwaarden gelden voor herziening van het bestemmingsplan op basis van de aanwezige natuurwaarden en randvoorwaarden die gelden vanuit natuurwetgeving.

1.2 Methodiek

Het onderzoek is gebaseerd op beschikbare gegevens en kennis van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg (NVWC), Bureau Viridis en Bureau Waardenburg en aanvullend veldonderzoek (alleen vissen). Nader onderzoek naar vissen is uitgevoerd begin november 2011. Het veldonderzoek heeft zich gericht op kansrijke locaties waarover geen gegevens beschikbaar waren. De wateren zijn door middel van een schepnet bemonsterd.

Mogelijke effecten in het bestemmingsplangebied zijn slechts op hoofdlijnen beoordeeld, omdat er geen inzage was in de beoogde wijzigingen van het bestemmingsplan.

2 Natuurwaarden Buitengebied Culemborg

Dit hoofdstuk geeft per soortgroep een beschrijving van de natuurwaarden in het buitengebied Culemborg.

2.1 Flora- en faunawet

In de Flora- en faunawet worden drie beschermingsregimes onderscheiden. Voor soorten uit Tabel 1 geldt vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. In voorkomende gevallen hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Voor soorten van Tabel 2 of 3 geldt geen vrijstelling en kan aanvraag van een ontheffing aan de orde zijn bij overtreding van verbodsbepalingen. In de lopende tekst is per beschermde soort aangegeven in welke categorie deze is opgenomen.

Bijlage 2 geeft een overzicht van strikt beschermde soorten (tabel 2 en 3 FFwet) waarvan bekend is dat ze in het buitengebied Culemborg voorkomen. In onderstaande volgt een korte toelichting per soortgroep. In de toelichting wordt verwezen naar deelgebieden. Zie bijlage 3 voor een kaart met de ligging van deze deelgebieden. In bijlage 6 zijn kaarten opgenomen met de (meest waardevolle) leefgebieden van de verschillende soortgroepen.

2.1.1 Planten

Waarnemingen van groeiplaatsen van beschermde plantensoorten binnen het bestemmingsplangebied beperken zich tot de uiterwaarden (Kaart beschermde planten in Bijlage 2). In de Goilberdingewaard en Baarsemwaard groeit wilde marjolein (tabel 2 FFwet). Uit de Baarsemwaard is ook aardaker (tabel 1 FFwet) bekend. In de Redichemsewaard komt rapunzelklokje (tabel 2 FFwet), grote kaardebol (tabel 1 FFwet) grasklokje (tabel 1 FFwet), brede wespenorchis (tabel 1 FFwet) en gewone vogelmelk (tabel 1 FFwet) voor. Groeiplaatsen van de muurplant tongvaren (tabel 2 FFwet) zijn bekend van Fort Everdingen (Bron: NVWC; www.waarneming.nl).

De uiterwaarden herbergen behalve beschermde soorten ook een aantal soorten van de rode lijst die karakteristiek zijn voor het rivierengebied, zoals: gewone agrimonie, kleine ratelaar en kruisbladwalstro. Deze soorten zijn bekend van de Redichemse Waard en/of Lazaruswaard. Andere karakteristieke soorten van het rivierengebied die hier voorkomen zijn onder andere weidegeelster, sikkelklaver, smalle aster, wollige munt, zacht vetkruid en zomerfijnstraal.

2.1.2 Ongewervelden

De uiterwaarden van de Lek vormen leefgebied van rivierrombout (tabel 3 FFwet). Het gaat dan vooral om de kribvakken, die opgroei- en uitsluiphabitat vormen voor larven. Exemplaren van rivierrombout zijn waargenomen in de Goilberdingewaard en

Baarsemwaard. De soort komt hier incidenteel (niet jaarlijks) voor. Stuwten beperken het voorkomen van de rivierrombout in de Lek.

Voor overige strikt beschermde soorten ongewervelden heeft het buitengebied geen betekenis. Platte schijfhoren is bekend uit de regio, o.a. langs de Diefdijk, maar komt voorzover bekend niet voor in het buitengebied van Culemborg (Bron: data Habslak (Bron: data landelijk verspreidingsonderzoek platte schijfhoren (Habslak); www.limnodata.nl). Ook het voorkomen van andere beschermde soorten ongewervelden is op grond van terreinkenmerken en verspreidingsgegevens uit te sluiten.

Binnen het bestemmingsplangebied komt wel een aantal rode lijst soorten dagvlinders en libellen voor: bruin blauwtje, groot dikkopje, bruine korenbout, vroege glazenmaker, glassnijder en bruine winterjuffer. De meest waardevolle gebieden voor deze soorten zijn de uiterwaarden van de Lek inclusief het gebied Fort Everdingen, het Molenkade gebied, Vretstrooi en de Zandput aan de Rietveldseweg.

2.1.3 Vissen

Het buitengebied van Culemborg herbergt drie strikt beschermde vissoorten: kleine modderkruiper (tabel 2 FFwet), grote modderkruiper (tabel 3 FFwet) en bittervoorn (tabel 3 FFwet) (Kaart leefgebied strikt beschermde vissen Bijlage 2). Omdat de bittervoorn vooral voorkomt in wateren met een minimale diepte van 45 cm is de soort in zijn voorkomen vrijwel beperkt tot de bredere sloten en wettingen. De bittervoorn is voor de voortplanting afhankelijk van de aanwezigheid van grote zoetwatermosselen. De eisen die deze mosselen stellen aan hun leefomgeving, met name met betrekking tot organische vervuiling en zoutgehalte, zijn daardoor ook bepalend voor het voorkomen van de bittervoorn.

De kleine modderkruiper heeft een vergelijkbare verspreiding als de bittervoorn. Daarnaast komt deze soort ook in wat kleinere watergangen voor.

De grote modderkruiper komt vooral in de westelijke helft van de gemeente voor. De grote modderkruiper komt daar voor in smalle sloten (< 1,5 meter) en in sloten met een breedte van drie meter. Kenmerkend is de aanwezigheid van een stevige kleibodem met daarop een circa 15 cm dikke laag slib. Daarnaast bezitten de sloten met grote modderkruipers over het algemeen een goed ontwikkelde onderwatervegetatie, vaak met holpijp.

Behalve deze drie beschermde soorten komt ook het vetje regelmatig voor. Het vetje staat op de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare vissen vermeld als kwetsbaar. Het vetje wordt in dezelfde wateren als de bittervoorn aangetroffen.

2.1.4 Amfibieën

In het buitengebied van Culemborg komen vier strikt beschermde soorten amfibieën voor, namelijk: kamsalamander, rugstreepad, poelkikker en heikikker (allen tabel 3 FFWet) (Kaart leefgebied strikt beschermde amfibieën Bijlage 2). De kernleefgebieden van deze soorten zijn goeddeels bekend. Een gedetailleerd overzicht van de plaatselijke verspreiding ontbreekt. Naast deze vier strikt beschermde soorten komen er nog vijf soorten voor van tabel 1 FFWet: bastaardkikker, meerkikker, bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander.

Waarnemingen van kamsalamander zijn bekend uit de Lazaruswaard, Lanxmeer, de Redichemsewaard, Redichem en het Rondeel. Kernleefgebied inclusief voortplantingsplaatsen van kamsalamander bevindt zich in de uiterwaarden. Het zijn veelal rijk begroeide poelen of sloten met helder water. De dieren overwinteren binnendijs in allerlei kleine landschapselementen. Om deze reden heeft de kamsalamander een voorkeur voor landschap met extensief beheerd grasland, bosjes en houtwallen. De zone langs de Diefdijk vormt een belangrijke verbindingszone voor kamsalamander. De zone is aangemerkt als Robuuste Ecologische Verbindingszone als onderdeel van de EHS (Smit, 2010; Spikmans, 2011).

De rugstreepad heeft, buiten de bebouwing en de industrieterreinen, zijn kernleefgebied in de uiterwaarden bij Fort 't Spoel (Goilberdingewaard). Er is één waarneming bekend uit de Lazaruswaard. Verder houdt rugstreepad zich op langs de westrand van Culemborg / Parijsch (o.a. rondom het sportterrein) en op plaatsen waar door bouwactiviteiten geschikte biotopen ontstaan. Op bouwlocaties zoals aan de westzijde profiteren de dieren van gronddepots, nieuwe sloten en tijdelijke plasvorming.

Optimale leefgebieden van heikikker zijn de gebieden Pavijen en Korte Hoeven, Lange en korte Avontuur, Vretstrooi en de zone langs de Diefdijk en ten westen van de A2 (o.a. Molenkadegebied). In het overige gebied aan de westkant van Culemborg komt de soort verspreid voor. Ten westen van Fort Everdingen (buiten de gemeente) komen grote populaties van heikikker voor. Heikikkers komen met uitzondering van het oostelijk deel van de Redichemsewaard niet in de uiterwaarden van Culemborg voor. Plaatselijk komt in de uiterwaarden geschikt leefgebied voor van heikikker voor in de vorm van moerasjes en sloten die omgeven zijn door extensief beheerd terrein. In een deel van de uiterwaarden, zoals de Goilberdingewaard, is dergelijk leefgebied relatief 'jong'. Natuurontwikkeling heeft hier tien jaar geleden plaatsgevonden. Waarnemingen van heikikker ontbreken dan ook (nog). Mogelijk dat de heikikker de uiterwaarden in de toekomst nog zal ontdekken.

Poelkikkers zijn bekend van De Redichemsewaard, Fort Everdingen, het Molenkadegebied en de deelgebieden Pavijen, Korte Hoeven, Lange en korte Avontuur en Vretstrooi. Deze groene kikkersoort heeft een duidelijke voorkeur voor wat ondieper water met veel watervegetatie en op de oever voldoende plaatsen om te zonnen. Smalle slootjes, rabattengebieden en poelen in de uiterwaarden zijn

geschikte voortplantingsplaatsen. De poelkikker overwintert in de grond. Waarschijnlijk gebeurt dat niet in de uiterwaarden maar binnendijks.

2.1.5 Grondgebonden zoogdieren

Over het voorkomen van waterspitsmuis in het buitengebied van Culemborg zijn geen gegevens bekend. Waarnemingen van de soort zijn bekend uit de wijdere omgeving, onder andere uit de Regulieren, langs de Nieuwe Zuider Lingendijk en langs de Linge. Waterspitsmuis heeft een voorkeur voor ruig begroeide oevers langs schoon water, met een goed ontwikkelde watervegetatie. Lokaal in het buitengebied is potentieel leefgebied aanwezig. Het betreft vooral het Molenkadegebied en Korte en Lange Avontuur. In de uiterwaarden is lokaal potentieel leefgebied aanwezig. Het betreft (van west naar oost) de watergang rondom Fort Everdingen, een buitendijkse watergang in de Lazaruswaard en een stukje nevengeul op de grens van de Redichemsewaard en de Beusichemsewaard.

Recent is de bever waargenomen in de bebouwde kom van Culemborg (gegevens NVWC). Het betrof een zwervend exemplaar. Verblijfplaatsen van bever komen voorzover bekend niet voor in het buitengebied van Culemborg. De bever breidt zijn leefgebied uit in het Rivierengebied. Mogelijk dat de soort zich in de toekomst alsnog vestigt langs de Lek. Voorwaarde is de aanwezigheid van een kruidenrijke oeverbegroeiing en veel wilgenbos dat grenst aan water met een minimumdiepte van 80 cm.

Het buitengebied van Culemborg herbergt verder leefgebied van de volgende beschermde soorten: egel, huisspitsmuis, dwergspitsmuis, gewone bosspitsmuis, haas, konijn, mol, rosse woelmuis, aardmuis, veldmuis, woelrat, bosmuis, dwergmuis, ree, bunzing, wezel, hermelijn en vos.

2.1.6 Vleermuizen

In de omgeving van Culemborg komen negen soorten vleermuizen voor: baardvleermuis, franjestaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, watervleermuis (alle tabel 3 FFwet). Een compleet beeld van verblijfplaatsen in het buitengebied ontbreekt. De betekenis van Fort Everdingen voor vleermuizen is vrij goed onderzocht. Verder is een kraamkolonie gewone dwergvleermuizen vastgesteld in een garage bij de Kerk in 't Veld. Binnen de bebouwde kom van Culemborg zijn diverse kolonieplaatsen bekend. Zo herbergt de Plantage kolonieplaatsen van watervleermuis en rosse vleermuis. Er zijn sporen van grootoorvleermuizen bekend van de Grote Barbarakerk en de Kapel.

Fort Everdingen vormt een belangrijk gebied voor vleermuizen. Het is een belangrijke overwinteringsplaats voor baardvleermuis, gewone grootoorvleermuis, watervleermuis en gewone dwergvleermuis. Op en nabij het terrein van het Fort zijn verder zomerverblijfplaatsen vastgesteld van watervleermuis en rosse vleermuis. Mogelijk is

er ook een zomerverblijfplaats van baardvleermuis aanwezig. Het fortterrein is verder van belang als foerageergebied voor vrijwel alle genoemde soorten.

Ook het terrein van Fort Werk aan 't Spoel herbergt verblijfplaatsen van vleermuizen. Hier is een paarverblijf van gewone grootoorvleermuis en ruige dwergvleermuis gevonden. Het terrein is verder van belang als foerageergebied. In de bebouwing langs de dijk zijn paarplaatsen aangetroffen van gewone dwergvleermuis.

Voor vleermuizen zijn de volgende elementen in het buitengebied van belang:

- Gebouwen als rust- en verblijfplaats
- Waterpartijen als verbindingsroute en foerageergebied
- Bomen als verblijfplaats
- Bomenrijen als verbindingsroutes
- Bosopstanden als foerageergebied

In bijlage 2 is een kaart opgenomen met naar verwachting belangrijke vlieg- en foerageroutes. Optimaal foerageergebied in het buitengebied betreft behalve de fortterreinen, ook de uiterwaarden en percelen met opgaande begroeiing (kleine landschapselementen) en wateren.

2.1.7 Vogels

Alle inheemse vogels zijn beschermd op grond van de Flora- en faunawet. Van een aantal broedvogels¹ dat in het buitengebied van Culemborg voorkomt zijn de nestplaatsen jaarrond beschermd. Van de volgende soorten is bekend dat ze broeden in het buitengebied (Kaart leefgebied vogels, Bijlage 4):

- Steenuil
- Kerkuil
- Ransuil
- Huismus
- Ooievaar
- Boomvalk
- Buizerd
- Havik
- Sperwer

Steenuilen zijn wat hun nestplaatsen betreft gebonden aan gebouwen en bomen met holtes. Het leefgebied van steenuilen in het buitengebied van Culemborg is goed bekend. Kerkuilen zijn gebonden aan gebouwen. Nestplaatsen van kerkuil zijn bekend langs de Parallelweg Oost en langs de Busterweg (data NVWC). Langs de Wethouder Schoutenweg (binnen bebouwde kom) bevindt zich momenteel een kerkuilpaar dat

¹ Op grond van door het ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief, zwarte wouw.

zich op termijn naar verwachting zal vestigen in het buitengebied vanwege vernietiging van de huidige verblijfplaats (Bron: NVWC). Ooievaar broedt in de Plantage.

De huismus is gebonden aan gebouwen. Roofvogels en ransuil nestelen in bomen (vooral in landschapselementen). Genoemde soorten kunnen verspreid in het buitengebied worden verwacht. Daarom zijn van genoemde soorten geen leefgebieden kaarten opgenomen in bijlage 4. Roek broedt vooralsnog alleen binnen de bebouwde kom van Culemborg en niet in het buitengebied.

Rode lijst broedvogels die in het buitengebied van Culemborg voorkomen zijn: graspieper, groene specht, grutto, huiszwaluw, gele kwikstaart, kneu, koekoek, matkop, patrijs, nachtegaal, ringmus, slobend, tureluur, veldleeuwerik, wielewaal, wintertaling en zomertaling (data NVWC).

Vooraf de uiterwaarden zijn waardevolle gebieden voor vogels binnen het buitengebied van Culemborg, zowel als broedgebied als foerageergebied. Broedvogels die in de uiterwaarden worden aangetroffen zijn o.a. visdief en grote aantallen rietzangers. In de uiterwaarden foerageren onder andere roerdomp, purperreiger, lepelaar, grote zilverreiger en grote aantallen ganzen. Roerdomp heeft voorheen ook in de Culemborgse uiterwaarden gebroed. Naar verwachting zal roerdomp zich op termijn opnieuw in de westelijke uiterwaarden als broedvogel vestigen (bron: NVWC).

Behalve de uiterwaarden is ook de Goilberdingse polder van belang als foerageergebied voor ganzen.

2.2 Natuurbeschermingswet / Natura 2000

Het bestemmingsplan buitengebied Culemborg (Diefdijk ter hoogte van de Waai en Molenkade) grenst in het zuidwesten aan het Natura 2000-gebied Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid (zie bijlage 4). Dit gebied is beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet.

Het Natura 2000-gebied Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid is ca. 483 ha groot en omvat de oeverlanden van rivier de Linge. Het reservaat Zuider Lingedijk ligt aan weerszijden van de gelijknamige dijk. De percelen zijn ontstaan door klei afgraving ten behoeve van de dijk. Langs de Linge zijn binnen- en buitendijkse gronden begrenst. Diefdijk-Zuid betreffen percelen in polders aan weerszijden van de Diefdijk. De vegetatie bestaat uit een afwisseling van moerasbossen, struwelen, vochtige schraallanden, (voormalige) grienden, rietlanden, plassen en ruigten.

Het gebied Lingegebied en Diefdijk-Zuid is aangewezen als Natura 2000-gebied voor de volgende habitattypen en soorten (tabellen 2.1 en 2.2).

Tabel 2.1 Habitattypen waarvoor Lingegebied en Diefdijk-Zuid is aangewezen en hun instandhoudingsdoelen (Bron: ontwerp aanwijzingsbesluit Natura 2000 gebied Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid)

Naam	Doel omvang	Doel kwaliteit	Overige
H6430a Ruigten en zomen (moerasspirea)	behoud	behoud	klein oppervlakte in het gebied. Levert kleine bijdrage aan landelijke doelstelling
H7230 Alkalisch laagveen	uitbreiding	verbetering	
H91E0a Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen)	behoud	behoud	
H91E0b Vochtige alluviale bossen (essen-iepenbos)	behoud	behoud	
H91E0c Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	behoud	behoud	

Tabel 2.2 Soorten van Bijlage II van de Habitatrichtlijn waarvoor Lingegebied en Diefdijk-Zuid is aangewezen en hun instandhoudingsdoelen (Bron: ontwerp aanwijzingsbesluit Natura 2000 gebied Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid)

Naam	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
Bittervoorn	behoud	behoud	behoud
Grote modderkruiper	behoud	behoud	behoud
Kleine modderkruiper	behoud	behoud	behoud
Kamsalamander	uitbreiding	verbetering	uitbreiding

Aanvullend op bovengenoemde doelen geldt een complementaire doelstelling voor zwarte stern (doel omvang leefgebied: behoud omvang en kwaliteit leefgebied; doel populatie: 15 broedparen)

Daarnaast gelden voor Lingegebied en Diefdijk-Zuid de volgende algemene instandhoudingsdoelen.

- De bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- De bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.
- De natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de ecologische structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

- De op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

2.3 Ecologische Hoofdstructuur

Delen van het buitengebied Culemborg vallen binnen de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De begrenzing en ruimtelijke bescherming van de EHS is geregeld in het Streekplan Gelderland. Op grond van het Streekplan vallen de onder andere de uiterwaarden, delen van het komgebied in het zuiden van de gemeente en een robuuste ecologische verbindingszone langs de Diefdijk binnen de begrenzing van de EHS (bijlage 5; bron Atlas Groen Gelderland).

Eind december 2011 zijn de natuur- landbouw- landschapsorganisaties én de waterschappen en de provincie Gelderland het eens geworden over een nieuwe conceptkaart voor de Gelderse EHS. In deze conceptkaart is onder andere de robuuste ecologische verbindingszone langs de Diefdijk geschrapt. De nieuwe kaart van de Gelderse EHS wordt eind 2012 van kracht na formele herziening van de Structuurvisie.

3 Effecten en uitgangspunten bestemmingsplan

Voorliggend hoofdstuk geeft een effectbeoordeling op hoofdlijnen voor beschermde soorten in het buitengebied van Culemborg. Daarnaast worden uitgangspunten geformuleerd voor herziening van het bestemmingsplan buitengebied rekening houdend met (beschermde) natuurwaarden.

3.1 Flora- en faunawet

3.1.1 Flora

Inrichtingswerkzaamheden aan de Lekdijk kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen (art. 8 FFwet) ten aanzien van de volgende strikt beschermde soorten (tabel 2 FFwet): wilde marjolein en rapunzelklokje. Hiervoor kan een ontheffing en/of kunnen mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Voor overige beschermde plantensoorten die voorkomen in de uiterwaarden geldt een vrijstelling in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig. Met uitzondering van de Lekdijk heeft de rest van het buitengebied geen betekenis voor strikt beschermde planten en zijn er dus geen risico's op overtreding van de Flora- en faunawet.

De uiterwaarden van de Lek en de Lekdijk herbergen waardevolle flora en vegetaties die karakteristiek zijn voor het rivierengebied en zijn om die reden beschermwaardig.

3.1.2 Ongewervelden

Werkzaamheden aan de kribvakken kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen (art. 9 en 11) ten aanzien van de strikt beschermde rivierrombout (tabel 3 FFwet). Hiervoor kan een ontheffing en/of kunnen mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Met uitzondering van de kribvakken heeft de rest van het buitengebied geen betekenis voor beschermde ongewervelden en zijn er dus geen risico's op overtreding van de de Flora- en faunawet.

Beschermwaardige gebieden voor dagvlinders en libellen zijn: de uiterwaarden van de Lek inclusief het gebied Fort Everdingen, het Molenkade gebied, Vretstrooi en de Zandput aan de Rietveldseweg.

3.1.3 Amfibieën en vissen

Inrichtingswerkzaamheden in het buitengebied kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen (art. 9 en 11 FFwet) ten aanzien van de volgende strikt beschermde soorten amfibieën en vissen: kamsalamander, rugstreeppad, poelkikker, heikikker, bittervoorn, grote modderkruiper (allen tabel 3 FFwet) en kleine modderkruiper (tabel 2 FFwet). Hiervoor kan een ontheffing en/of kunnen mitigerende en compenserende maatregelen noodzakelijk zijn. Voor passende maatregelen wordt verwezen naar de zogenaamde soortenstandaarden die recentelijk door het Ministerie

van EL&I zijn ontwikkeld voor genoemde soorten vissen en amfibieën. Deze soortenstandaarden bevatten een set standaardmaatregelen, die een initiatiefnemer van een ruimtelijke ingreep kan of moet nemen als genoemde soorten in het geding zijn.

Hieronder staat een niet uitputtende lijst van activiteiten die kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen van de FFWet ten aanzien van strikt beschermde soorten amfibieën en vissen:

- Schonen en baggeren van watergangen.
- Werkzaamheden aan oevers: aanleg van natuurvriendelijke oevers, beschoeiingen, damwanden, opbrengen grond, e.d.
- Aanbrengen van dammen en stuwen.
- Waterpeilveranderingen, met name peilverlaging in de winter.
- Dempen, verondiepen of verkleinen van watergangen, poelen e.d.
- Tijdelijk droogleggen van een wateren.
- Lozen van (afval)water.
- Gebruiken als riooloverstort.
- Rooien van ruigte en beplanting.
- Aanplant van bomen en struiken langs de watergang.
- Aanleg (kleinere) infrastructuur.
- Stadsuitbreiding, aanleg bedrijventerrein.

Voor overige beschermde soorten amfibieën die voorkomen in het buitengebied Culemborg geldt een vrijstelling in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig.

3.1.4 Grondgebonden zoogdieren

Inrichtingswerkzaamheden aan wateren in het Molenkadegebied, Korte en Lange Avontuur en de uiterwaarden kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen (art. 9 en 11) ten aanzien van de strikt beschermde waterspitsmuis (tabel 3 FFWet), die hier mogelijk voorkomt. Hiervoor kan een ontheffing en/of kunnen mitigerende en compenserende maatregelen noodzakelijk zijn. Met uitzondering van genoemde gebieden heeft de rest van het buitengebied geen betekenis voor strikt beschermde grondgebonden zoogdieren en zijn er dus geen risico's op overtreding van de Flora- en faunawet. Voor overige beschermde soorten die voorkomen in het buitengebied Culemborg geldt een vrijstelling in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig.

3.1.5 Vleermuizen

Hieronder staat een niet uitputtende lijst van activiteiten die kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen (art. 9 en 11) van de FFWet ten aanzien van vleermuizen (allen tabel 3 FFWet):

- Sloop en renovatie bebouwing.
- Rooien van bomen.

- Aanbrengen verlichting.
- Stadsuitbreiding, aanleg bedrijventerrein.

Genoemde ontwikkelingen kunnen leiden tot aantasting of verlies van verblijfplaatsen, foerageergebied en/of vliegroutes. Bij dergelijke ontwikkelingen in het bestemmingsplangebied buitengebied Culemborg wordt aanbevolen om *per project* na te gaan of nader onderzoek naar vleermuizen noodzakelijk is.

Bij aantasting of verlies van verblijfplaatsen, foerageergebied en/of vliegroutes kan een ontheffing en/of kunnen mitigerende en compenserende maatregelen noodzakelijk zijn. Voor passende maatregelen voor gewone grootoorvleermuis, ruige dwergvleermuis en gewone dwergvleermuis wordt verwezen naar de soortenstandaards van het Ministerie van EL&I voor betreffende soorten.

3.1.6 Broedvogels

Inrichtingswerkzaamheden kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen (art. 9, 11 en 12 FFwet) ten aanzien van broedvogels (allen strikt beschermd). Hieronder staat een niet uitputtende lijst van activiteiten die kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen van de FFwet ten aanzien van vogels:

- Sloop en renovatie bebouwing.
- Rooien van bomen, struweel en ruigte.
- Werkzaamheden aan oevers en watergangen.

Overtreding van verbodsbepalingen moet voorkomen worden. Dit kan over het algemeen door genoemde werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. Voor het broedseizoen geldt geen standaardperiode. Globaal geldt voor het broedseizoen de periode maart – augustus. Indien de werkzaamheden binnen dit seizoen zijn gepland kunnen deze worden uitgevoerd als is vastgesteld dat er met de werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord.

Voor vernietiging of aantasting van nestplaatsen die jaarrond beschermd zijn kan ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk zijn. Het gaat om nesten van roofvogels, uilen, huismus en ooievaar. Voor kapwerkzaamheden van boomgroepen (hele buitengebied) en sloop van gebouwen moet vooraf worden vastgesteld of er geen jaarrond beschermde verblijfplaatsen verloren gaan. Mitigerende en compenserende maatregelen kunnen noodzakelijk zijn.

In 2012 worden door het Ministerie van EL&I soortenstandaards opgesteld voor steenuil en kerkuil.

3.2 Natuurbeschermingswet

Bij toetsing van plannen en projecten moet rekening worden gehouden met de externe werking van deze plannen of projecten op het Natura 2000 gebied Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid. Het gaat daarbij vooral om de volgende plannen / projecten (maar niet uitputtend):

- Verlaging grondwaterstand door ontwatering polders grenzend aan Natura 2000-gebied.
- Uitbreiding agrarische activiteiten nabij Natura 2000 gebied met toename stikstofdepositie als gevolg.

Als plannen of projecten in het buitengebied van Culemborg een negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid, is een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet vereist. Ook kunnen maatregelen nodig zijn om negatieve effecten te voorkomen, te verminderen of te compenseren.

3.3 EHS

De EHS dient veilig gesteld te worden in het bestemmingsplan. De gemeente is hier algemeen bestuursrechtelijk toe verplicht op grond van het zorgvuldigheidsbeginsel (art 3:2 Awb). Zij moet daartoe adequaat begrenzen en bestemmen en in de voorschriften van deze en overige bestemmingen rekening houden met de natuurwaarden (Handreiking bestemmingsplan en natuurwetgeving; Ministerie van LNV, 2007).

Plannen, projecten of handelingen *in* de Ecologische Hoofdstructuur moeten getoetst worden aan het 'nee-tenzij-regime' uit de Nota Ruimte. Dit houdt in dat ruimtelijke ingrepen in de EHS met een negatief effect op de wezenlijke waarden en kenmerken van de EHS in principe niet zijn toegestaan. Onder voorwaarden kan hiervan worden afgeweken ('Spelregels EHS', ministerie van LNV, 2007). Plannen, projecten of handelingen die een significant negatief effect kunnen hebben op de EHS zijn:

- Ingrepen ten aanzien van waterhuishouding en/of waterkwaliteit tot gevolg;
- Ruimtelijke ontwikkelingen (o.a. bebouwing, infrastructuur) met als gevolg oppervlaktebeslag.
- Veranderingen in beheer.

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusies

4.1.1 Flora- en faunawet

- Het bestemmingsplangebied buitengebied Culemborg herbergt leefgebied van de volgende strikt beschermde soortengroepen: flora, libellen, vissen, amfibieën, vleermuizen en broedvogels met jaarrond vaste verblijfplaats (zie Bijlage 2 voor soorten).
- Het bestemmingsplangebied buitengebied Culemborg herbergt mogelijk leefgebied van de strikt beschermde waterspitsmuis.
- Plannen en projecten in het buitengebied Culemborg kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet ten aanzien van strikt beschermde soorten. Hiervoor kan een ontheffing en/of kunnen mitigerende en compenserende maatregelen noodzakelijk zijn.
- Bij sloop en renovatie van bebouwing en het rooien van bomen dient *per project* te worden nagegaan of nader veldonderzoek naar vleermuizen en/of vogels met jaarrond vaste verblijfplaats noodzakelijk is.

4.1.2 Natuurbeschermingswet 1998

Bij toetsing van plannen en projecten in het buitengebied Culemborg moet rekening worden gehouden met de externe werking van deze plannen of projecten op het Natura 2000 gebied Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid.

Als plannen of projecten een negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid, is een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet vereist. Ook kunnen maatregelen nodig zijn om negatieve effecten te voorkomen, te verminderen of te compenseren. Van negatieve effecten is sprake als, gelet op de instandhoudingsdoelen, een habitatype of leefgebied van soorten verslechtert of soorten significant worden verstoord.

4.1.3 EHS

De EHS binnen het buitengebied Culemborg dient veilig gesteld te worden in het bestemmingsplan. In de voorschriften van bestemmingen moet rekening worden gehouden met de natuurwaarden van de EHS.

Plannen, projecten of handelingen *in* de Ecologische Hoofdstructuur moeten getoetst worden aan het 'nee-tenzij-regime' uit de Nota Ruimte. Ruimtelijke ingrepen in de EHS met een negatief effect op de wezenlijke waarden en kenmerken van de EHS zijn in principe niet zijn toegestaan. Alleen onder voorwaarden kan hiervan worden afgeweken.

Eind 2012 wordt de nieuwe begrenzing van de Gelderse EHS vastgesteld. Naar verwachting zal een deel van de EHS binnen het buitengebied Culemborg komen te vervallen.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de huidige kennis en met inachtneming van de juiste mitigerende maatregelen wordt nader **veld**onderzoek naar beschermde flora, ongewervelden, amfibieën, vissen en grondgebonden zoogdieren niet noodzakelijk geacht. *Per project* in het bestemmingsplangebied dient door een ter zake deskundige beoordeeld te worden:

- Wat zijn de effecten van de ingreep op (strikt) beschermde soorten?
- Is een ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk?
- Welke mitigerende en/of compenserende maatregelen zijn noodzakelijk?

Gebiedsdekkend inzicht in verblijfplaatsen van vleermuizen en jaarrond beschermde nestplaatsen van vogels ontbreekt. Bij sloop en renovatie van bebouwing en het rooien van bomen dient *per project* te worden nagegaan of nader veldonderzoek naar vleermuizen en/of vogels met jaarrond vaste verblijfplaats noodzakelijk is. Gebiedsdekkend veldonderzoek naar verblijfplaatsen van vleermuizen ter onderbouwing van effectbeoordelingen in de toekomst wordt aanbevolen. Indien aan de orde, vergroot een dergelijke onderbouwing de kans op het verkrijgen van een ontheffing of goedkeuring van mitigerende en/of compenserende maatregelen.

Inventarisatie van waterspitsmuis is arbeidsintensief en geeft vaak geen uitsluitsel over de afwezigheid van waterspitsmuis. Bekend is dat waterspitsmuizen zich moeilijk laten vangen in live-traps (Lange *et al.*, 1994). Als waterspitsmuizen niet gevangen worden tijdens het onderzoek, kan niet zonder meer geconcludeerd worden dat ze aanwezig zijn. Bij werkzaamheden in potentiële leefgebieden van waterspitsmuis wordt aanbevolen om rekening te houden met de aanwezigheid van deze soort en de noodzakelijke mitigerende en/of compenserende maatregelen te nemen.

Voor het duurzaam voortbestaan van beschermde en bijzondere planten- en diersoorten binnen het buitengebied Culemborg wordt aanbevolen om bij het opstellen van het bestemmingsplan in de voorschriften van bestemmingen rekening te houden met de leefgebieden / waardevolle gebieden van deze soorten, zoals onderscheiden in deze studie.

Ter wille van actualiteit (vuistregel: informatie mag maximaal 3 jaar oud zijn) en volledigheid zal het nodig zijn om in de toekomst systematisch nieuwe gegevens over de aanwezigheid van beschermde planten en dieren te verzamelen (Bron: Handreiking Bestemmingsplan en Natuurwetgeving).

5 Literatuur

- Emond, D., W.M. Liefveld, T. Boudewijn, R.J.W. van de Haterd, J.H. Bergsma & M. Poot, 2009. Culemborg aan de Lek. Achtergronddocument Natuur. Rapport nr. 08-219. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. KNNV-Uitgeverij, Utrecht.
- Smit, G.F.J., 2010. De salamanders, padden en kikkers van Culemborg. In: HAK-AL 4. Natuur- en Vogelwacht Culemborg, Culemborg.
- Smit, G.F.J., 2010. Amfibieën passages langs de Diefdijk, traject Fort Everdingen t/m einde Nieuwe Zuiderlingedijk. Rapport nr. 09-224. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Spikmans, F., 2011. Kamsalamander in rivierengebied Gelderland Onderzoek naar migratie van amfibieën op dijktrajecten. RAVON, Nijmegen.
- Valk, M., van der, L.S.A. Anema M. Boonman J.D. Buizer, D. Emond R.H.A. van Grunsven M. Japink C.W. Kuijsten R. Slaterus D.E.H. Wansink, 2010. Natuurtoets dijkversterkingstraject Fort Everdingen – Ravenswaaij. Toetsing in het kader van de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Ecologische Hoofdstructuur. Rapport nr. 10-176. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Bijlagen

Bijlage 1 Wettelijk kader

1.1 Inleiding

In deze bijlage wordt in het kort beschreven wat de wettelijke kaders zijn voor opstellen van ecologische beoordelingen van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In de natuurbeschermingswetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§1.2 van deze bijlage), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§1.3). Met deze wetten geeft Nederland invulling aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) heeft sinds 1 oktober 2010 de procedures bij ruimtelijke ingrepen ingrijpend gewijzigd (§ 1.4). Ook wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 1.5) en de Ecologische Hoofdstructuur (§ 1.6) bij ecologische toetsingen.

1.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen.

De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen.

De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)

Artikel 8:	Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
Artikel 9:	Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
Artikel 10:	Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
Artikel 11:	Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
Artikel 12:	Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en ontheffingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader hiervoor is vastgelegd in het Vrijstellingenbesluit. Er gelden verschillende regels voor verschillende categorieën werkzaamheden.

Er zijn vier beschermingsregimes corresponderend met vier groepen beschermde soorten (tabellen 1 t/m 3 en vogels).

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van EL&I goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit of in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Uit recente jurisprudentie blijkt dat de regels voor de Habitatrichtlijnsoorten nog strikter zijn²

Voor bestendig gebruik en beheer geldt voor de soorten van Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit een vrijstelling, mits men werkt op basis van een door de minister van EL&I goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing (zie onder).

Voor de soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt hetzelfde regime, met één grote beperking. Ontheffing of vrijstelling kan niet worden verleend voor ruimtelijke ingrepen en bestendig beheer en gebruik, tenzij er (tevens) sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang, of in het belang van het milieu, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of de bescherming van wilde flora en fauna. Voor deze groep soorten kan overigens geen vrijstellingen worden verleend voor artikel 10 (verontrusting).

Vogels.

Alle inheemse vogels zijn strikt beschermd. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verkregen op grond van openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van flora en fauna. De Vogelrichtlijn noemt zelfs 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet als grond³.

Dat betekent dat in beginsel alle activiteiten die kunnen leiden tot verstoring of vernietiging van in gebruik zijnde nesten buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd⁴.

² Zie uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, 21 januari 2009 zaaknr. 200802863/1 en 13 mei 2009 nr. 200802624/1), en Rechtbank Arnhem, 27 oktober 2009 zaaknr. AWB 07/1013. Zie tevens de brief van het ministerie van LNV d.d. 26 augustus 2009 onder kenmerk ffw2009.corr.046 en de Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

³ Zie de vorige voetnoot.

⁴ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt.

In veel gevallen kan voorkomen worden dat een ontheffing nodig is, als mitigerende maatregelen er voor zorgen dat de functionele leefomgeving van dieren in tact blijft. Vooral voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels is dit cruciaal (omdat er alleen ontheffing kan worden verkregen na zware toetsing).

1.3 Natuurbeschermingswet 1998⁵

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet) vormt de invulling van de gebiedsbescherming van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en heeft als doel het beschermen en instandhouden van bijzondere gebieden in Nederland.

Aanwijzing van gebieden

De Nbwet kent verschillende soorten beschermde gebieden. De belangrijkste zijn de Natura 2000-gebieden (oftewel Vogel- en Habitatrichtlijngebieden oftewel Speciale Beschermingszones) en de beschermde natuurmonumenten. De aanwijzingsbesluiten van deze gebieden bevatten een kaart en een toelichting, waarin de instandhoudingsdoelstellingen staan verwoord (zie www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur).

In de "oude" aanwijzingsbesluiten van Staats- en Beschermde natuurmonumenten worden de natuurwetenschappelijke waarde en het natuurschoon als grond voor de bescherming aangevoerd. Deze meer abstracte waarden blijven van kracht in de nieuwe Natura 2000-gebieden, voor zover zij voormalige Staats- of Beschermde natuurmonumenten omvatten. Deze waarden dienen bij toetsingen nader te worden geconcretiseerd.

Natura 2000-gebieden

Voor Natura 2000-gebieden dient een beheerplan te worden opgesteld. Daarin staat o.a. welke maatregelen nodig zijn om de natuurdoelen te halen en welk (bestaand en toekomstig) gebruik al dan niet vergunningplichtig is. Voor een groot aantal gebieden is een beheerplan in een ver gevorderd stadium van voorbereiding.

Voor het uitvoeren van projecten en handelingen, die negatieve effecten kunnen hebben op Natura 2000-gebieden en die niet nodig zijn voor of verband houden met het beheer, is een vergunning nodig. Van negatieve effecten is sprake als, gelet op de instandhoudingsdoelen, een habitatype of leefgebied van soorten verslechtert of

⁵ Op 1 februari 2009 is een wetwijziging van de Nbwet van kracht geworden. Door de inwerkingtreding van de Crisis- en herstelwet is de Nbwet per 31 maart 2010 opnieuw gewijzigd. De wijzigingen zijn in deze paragraaf verwerkt.

soorten significant worden verstoord. Deze bescherming geldt alleen voor de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Projecten en handelingen die de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied aantasten zijn in ieder geval vergunningplichtig.

Bij een besluit om een plan (bijvoorbeeld bestemmingsplan, streekplan, waterhuishoudingsplan) vast te stellen, moet rekening worden gehouden met de effecten op Natura 2000-gebieden en met het beheerplan.

Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als die activiteiten negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor het gebied (kunnen) veroorzaken. Dit wordt de 'externe werking' van de bescherming genoemd.

Bestaand gebruik

Bestaand gebruik volgens de Nbwet is gebruik dat bestond op 1 oktober 2005 en sindsdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd. Voor de raad van State lijkt de vraag of het gebruik al bestond op het (eerste) moment van aanwijzen (als Vogelrichtlijngebied) of aanmelden (als Habitatrictlijngebied) overigens relevanter. bestaand gebruik dat zeker geen significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied kan vergunningvrij worden voortgezet. Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten is een vergunning nodig, tenzij in het beheerplan anders is bepaald. in het beheerplan moeten dan maatregelen zijn voorzien om de effecten te beperken of te niet te doen.

Habitattoets

Een vergunning ex art. 19d Nbwet kan pas worden afgegeven nadat een 'habitattoets'⁶ het bevoegd gezag de zekerheid heeft gegeven dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast. Deze is verwoord in art. 19d t/m 19j van de Nbwet.

In de 'oriëntatiefase' – voorheen ook wel 'voortoets' genoemd – wordt onderzocht of een activiteit, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, mogelijk schadelijke gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied en zo ja of deze gevolgen significant kunnen zijn. De gevolgen moeten worden beoordeeld in samenhang met die van andere plannen en projecten ('cumulatieve effecten').

Indien de oriëntatiefase uitwijst dat er geen effecten zijn, zijn er vanuit de Nbwet geen verdere verplichtingen of beperkingen voor de uitvoering van de activiteit. Wel kan het verstandig zijn om met het bevoegd gezag in overleg te treden, om te bezien of men zich in de conclusies van het uitgevoerde onderzoek kan vinden.

Als er wel effecten (verslechtering van habitatype of leefgebied) zijn, maar die zijn zeker niet significant, dan kan het bevoegd gezag vragen om een nadere toetsing. In zo'n nadere toetsing worden de effecten gespecificeerd. Daarbij hoeft dan niet meer naar cumulatieve effecten te worden gekeken. Het bevoegd gezag beoordeelt of de effecten aanvaardbaar zijn of niet. Aan de vergunning kunnen beperkende voorwaarden (mitigatie en compensatie, zie onder) worden verbonden.

Als er een kans is op significante effecten volgt een 'passende beoordeling'. De passende beoordeling is veel uitgebreider. Op basis van de beste wetenschappelijke

⁶ De termen habitattoets en oriëntatiefase staan niet in de wet. De passende beoordeling wel.

kennis dienen de effecten op de habitats en soorten te worden ingeschat, rekening houdend met cumulatieve effecten.

Als de passende beoordeling uitwijst dat aantasting van de natuurlijke kenmerken is uitgesloten, dan kan de vergunning worden verleend. Aantasting van de natuurlijke kenmerken is praktisch gesproken uitgesloten als er geen significante effecten zijn in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen.

Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten, dan mag vergunning alleen worden verleend als er voldaan is aan alle drie onderstaande_ADC-criteria:

- Er zijn geen geschikte Alternatieven.
- Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
- Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Als er sprake is van aantasting van een gebied dat is aangewezen ter bescherming van prioritair natuurlijk habitattypen of een prioritaire soort, dient eerst door de minister van EL&I aan de Europese Commissie advies te worden gevraagd. Bovendien is het aantal redenen van groot openbaar belang beperkt.

Cumulatieve effecten

Volgens de Natuurbeschermingswet 1998 (art. 19d lid 1) is het – zonder vergunning – verboden om handelingen te verrichten die op zich zelf of “in combinatie met andere projecten of plannen significante effecten kunnen hebben”. In het onderzoek naar cumulatieve effecten, wordt het effect van het onderhavige plan of project in combinatie met andere ingrepen in beeld gebracht.

De basis hiervoor is art. 6 van de Habitatrictlijn, die van toepassing is op alle Natura 2000-gebieden.

“Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied.”

Het werkdokument “Toepassing begrippenkader” (Ministerie van LNV, 2007) stelt voor om het begrip cumulatie als volgt te definiëren:

“De effecten van de voorgestelde eigen activiteit op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied in combinatie met de effecten van andere activiteiten en plannen”.

Met andere woorden: in een studie naar de cumulatieve effecten dienen *alle* activiteiten (bestaand gebruik, nieuwe projecten) en plannen te worden betrokken, die op dezelfde instandhoudingsdoelstellingen negatieve effecten kunnen hebben als het eigen project. Het doet daarbij in beginsel niet ter zake of er een verband is tussen het eigen project en de andere activiteiten en plannen, of dat de effecten tijdelijk zijn of (naar verwachting) slechts beperkt van omvang zijn.

Significantie

Voor een invulling van het begrip significantie volgen wij de ‘Leidraad significantie’ van het Steunpunt/Regiebureau Natura 2000. Van significante effecten kan sprake zijn als

ten gevolge van menselijk handelen het verwezenlijken van de instandhoudingsdoelen sterk wordt bemoeilijkt of onmogelijk wordt gemaakt. Dat is in ieder geval zo, als het oppervlak van een habitatype of een leefgebied of de kwaliteit van habitatype of leefgebied of de omvang van een populatie lager wordt dan genoemd in de instandhoudingsdoelen in het aanwijzingsbesluit.

Beschermde natuurmonumenten

Het toetsingskader voor beschermde natuurmonumenten is vergelijkbaar, echter de procedure en de speelruimte van het bevoegd gezag wijken op enigszins af. De beoordeling is minder strikt en door het ontbreken van concrete instandhoudingsdoelen vaak ook minder eenduidig.

Zorgplicht

Artikel 19I legt aan iedereen een zorgplicht voor beschermde natuurgebieden op. Deze zorg houdt in ieder geval in dat ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een handeling nadelige gevolgen heeft, verplicht is die handeling achterwege te laten of, als dat redelijkerwijs niet kan worden geveerd, eventuele gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De nadelige handelingen hebben betrekking op de instandhoudingsdoelen in het geval van een Natura 2000-gebied en op de wezenlijke kenmerken in het geval van een beschermd natuurmonument.

1.4 Wabo en omgevingsvergunning

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is op 1 oktober 2010 van kracht geworden. De Wabo voegt een groot aantal (circa 25) vergunningen, ontheffingen en andere toestemmingen samen tot één omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is nodig voor het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen, zoals sloop, bouw, aanleg en gebruik, als die een plaatsgebonden karakter hebben en dat van invloed kunnen zijn op de "fysieke leefomgeving". Dit omvat alle fysieke waarden in de leefomgeving, zoals milieu, natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Als hoofdregel kent de Wabo het bevoegd gezag toe aan B&W van de gemeente waar het project (in hoofdzaak) zal worden uitgevoerd. Voor projecten van provinciaal belang kunnen GS het bevoegd gezag zijn, voor projecten van nationaal belang een minister.

De ontheffing Flora- en faunawet en de vergunning Natuurbeschermingswet 1998, die voor een ruimtelijke ingreep nodig kunnen zijn, kunnen worden "aangehaakt" bij de omgevingsvergunning. Dat wil zeggen dat bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning ook een toetsing aan Ffwet en/of Nbwet moet worden gevoegd. De aanvraag wordt dan aan het bevoegde gezag (Ffwet: ELI; Nbwet: GS of ELI) voorgelegd. Die zal dan toestemming geven in de vorm van een Verklaring van geen bezwaar (Vvgb). De inhoudelijke toetsing zal niet veranderen.

Op aanvragen voor een omgevingsvergunning, die mede betrekking hebben op Flora- en faunawet en/of Natuurbeschermingswet 1998 is de uitgebreide voorbereidingsprocedure van toepassing.

Overigens kan een ontheffing Ffwet of vergunning Nbwet ook los van de omgevingsvergunning worden aangevraagd. Dat dient dan wel te gebeuren vóórdat de omgevingsvergunning wordt aangevraagd.

1.5 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddestoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2009). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden gevegd. Bij een aantal soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

1.6 De Ecologische Hoofdstructuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) heeft als doel om van de bestaande en nieuwe natuur een goed functionerend netwerk te maken. Het ruimtelijk beleid voor de EHS is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de EHS. Op plannen, projecten of handelingen binnen de EHS is conform de Nota Ruimte het 'nee, tenzij'-regime van toepassing.

Ruimtelijke ingrepen in de EHS met significant negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied zijn in beginsel niet toegestaan. Tenzij er voor de ingreep geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. De initiatiefnemer is verplicht om de negatieve effecten te mitigeren (voorkomen of beperken) en de restschade te compenseren.

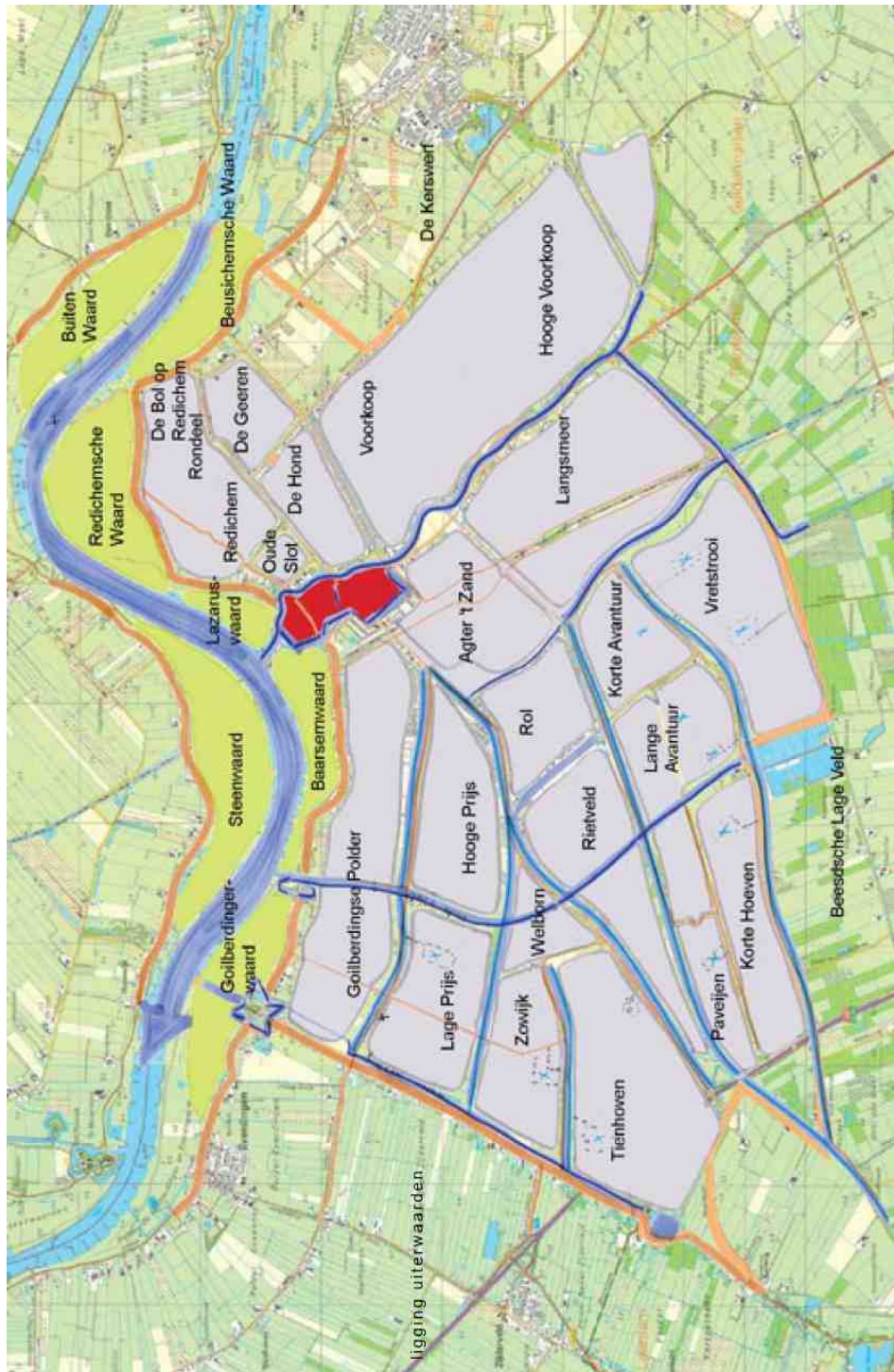
De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de huidige en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. De natuurdoelen worden door de provincies vastgelegd, meestal in natuurdoeltypen of beheertypen per perceel.

Bijlage 2 Strikt beschermde soorten in bestemmingsplangebied

Soortgroep	Soorten	Tabel 2/3 Flora- en faunawet	Vastgesteld in plangebied
Planten	Tongvaren	2	ja
	Wilde marjolein	2	ja
Libellen	Rivierrombout	3	ja
Vissen	Bittervoorn	3	ja
	Grote modderkruiper	3	ja
	Kleine modderkruiper	2	ja
Amfibieën	Heikikker	3	ja
	Kamsalamander	3	ja
	Poelkikker	3	ja
	Rugstreeppad	3	ja
Grondgebonden zoogdieren	waterspitsmuis	3	nee
Vleermuizen	Baardvleermuis	3	ja
	Franjestaart	3	ja
	Gewone dwergvleermuis	3	ja
	Gewone grootoorvleermuis	3	ja
	Laatvlieger	3	ja
	Meervleermuis	3	ja
	Rosse vleermuis	3	ja
	Ruige dwergvleermuis	3	ja
	Watervleermuis	3	ja
	Vogels⁷	Boomvalk	3
Buizerd		3	ja
Havik		3	ja
Huismus		3	ja
Kerkuil		3	ja
Ooievaar		3	ja
Ransuil		3	ja
Roek		3	ja
Sperwer		3	ja
Steenuil		3	ja

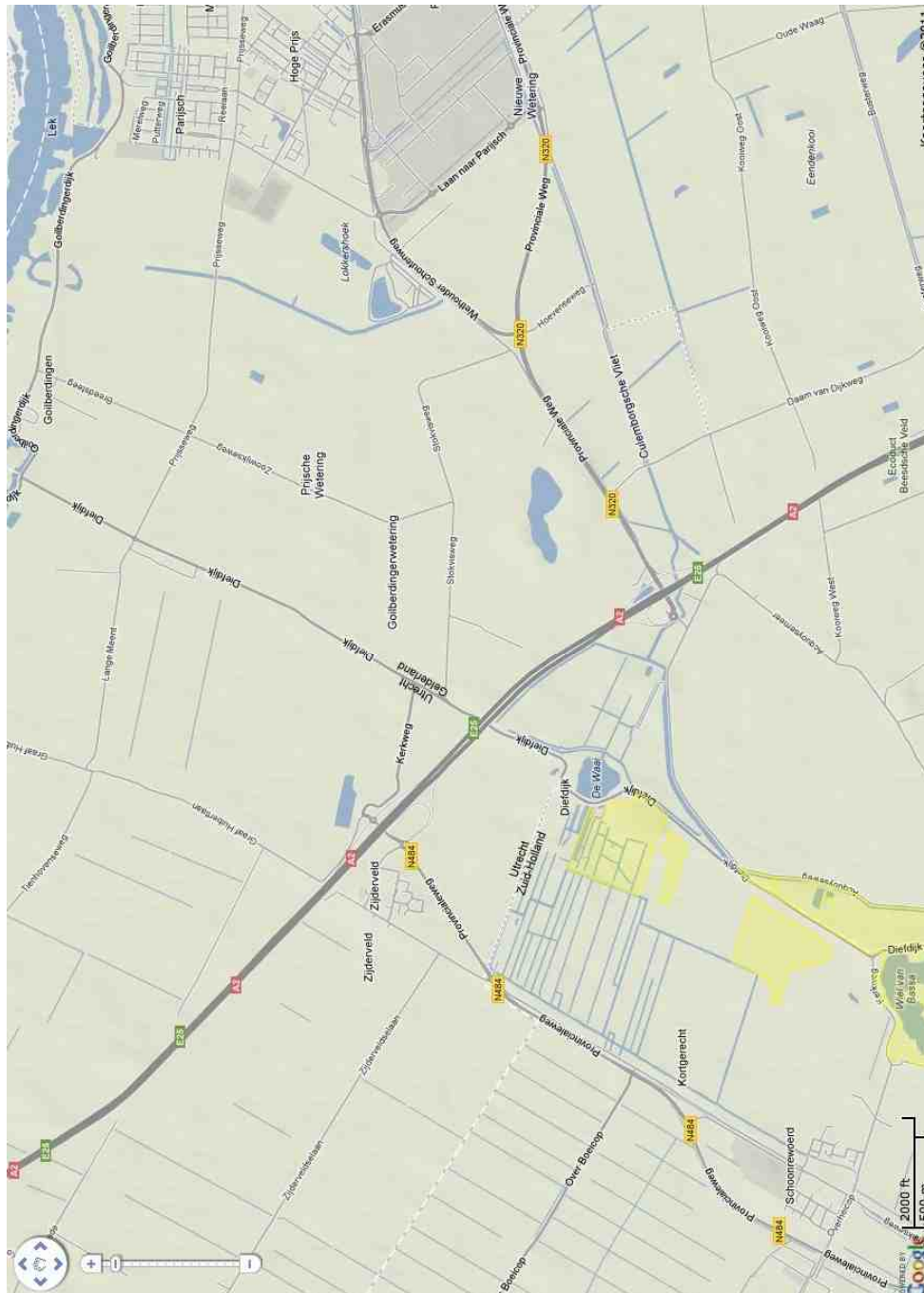
⁷ Op grond van door het ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van deze soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd.

Bijlage 3 Kaart deelgebieden Culemborg

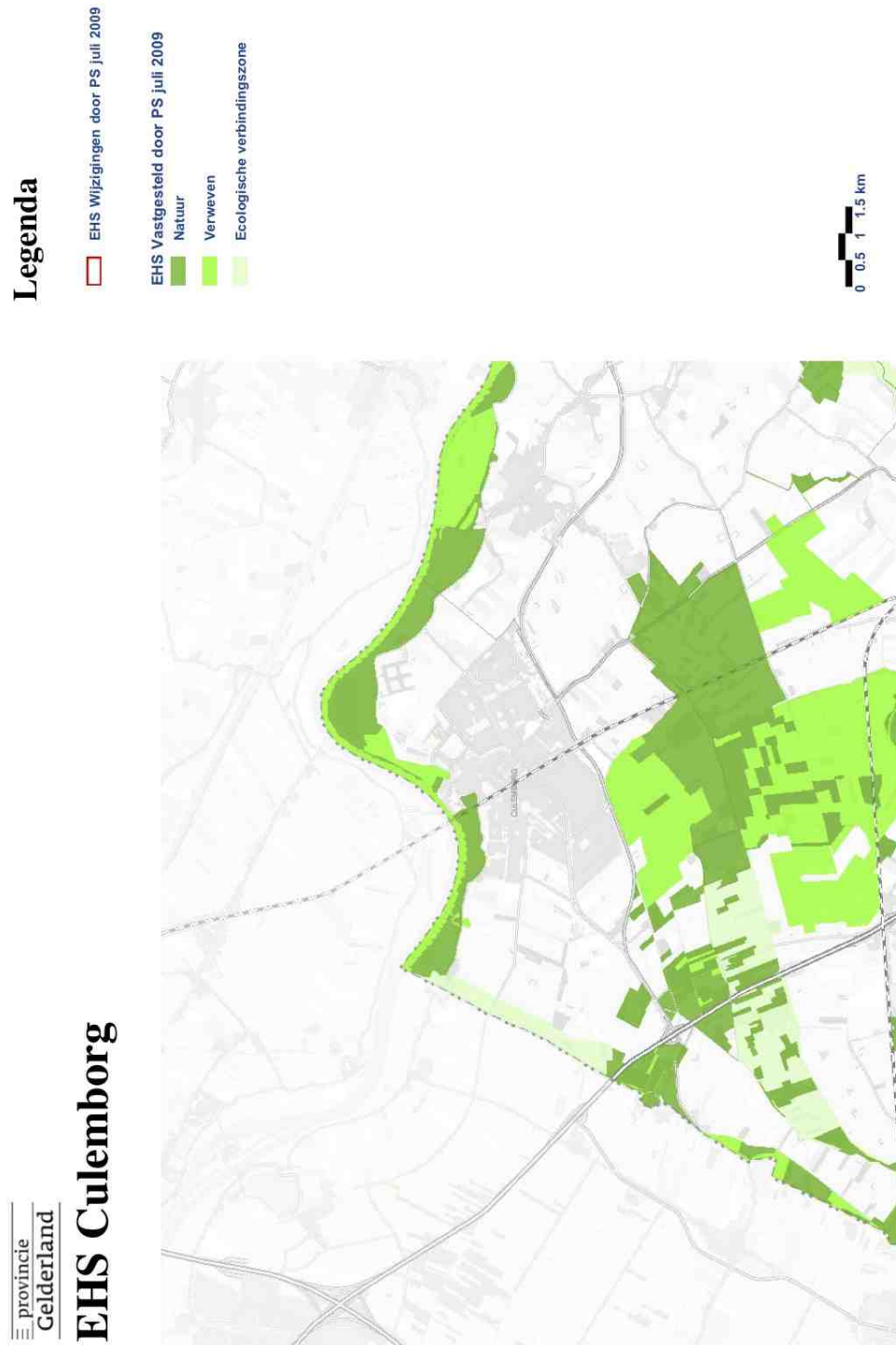
Gemeente Culemborg: deelgebieden zoals onderscheiden in dit rapport (Bron: LOP Culemborg).

Bijlage 4 Natura 2000-gebied Lingedijk & Diefdijk nabij Culemborg

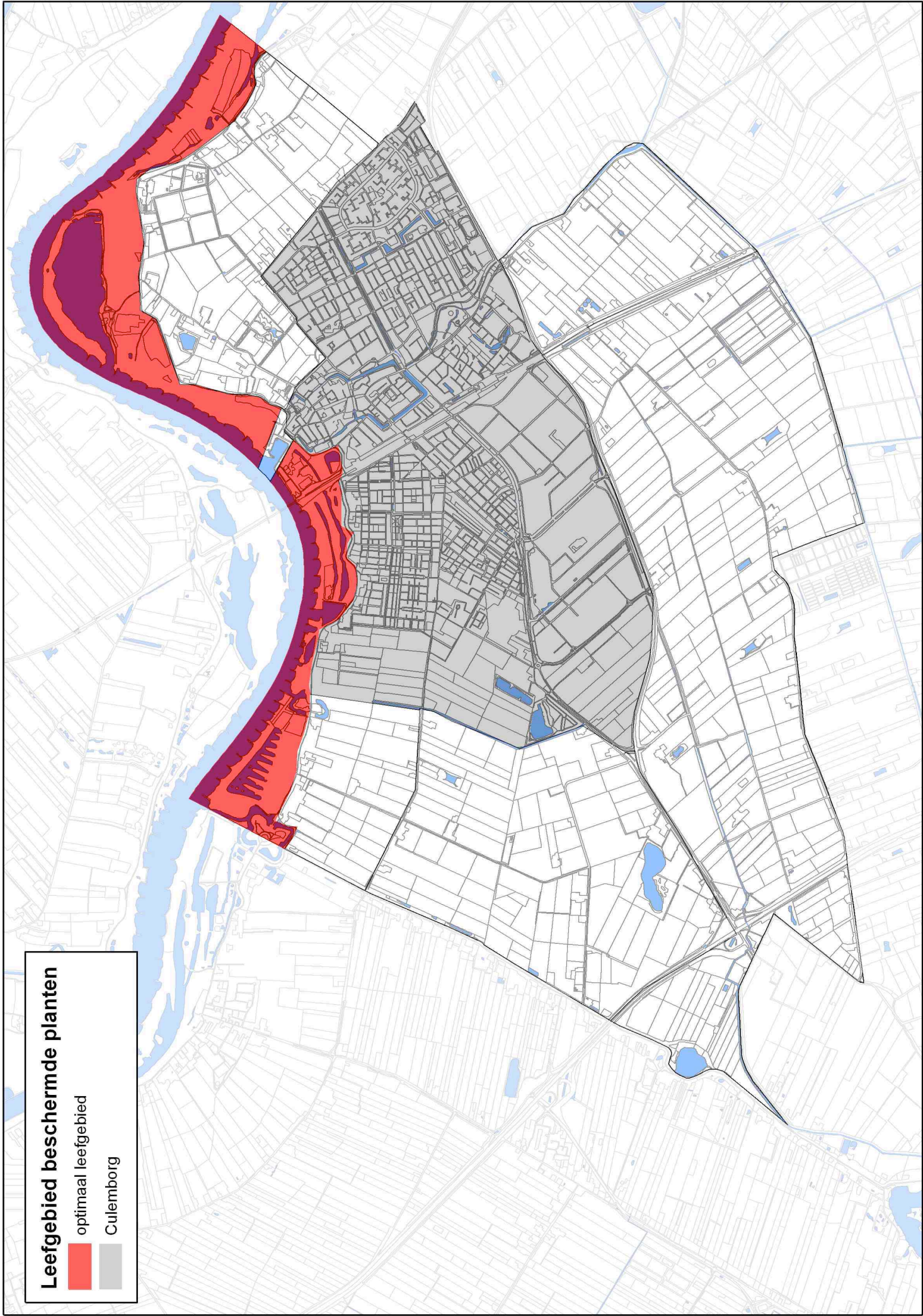
Het bestemmingsplan buitengebied Culemborg (Diefdijk ter hoogte van de Waai en Molenkade) grenst in het zuidwesten aan het Natura 2000-gebied Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid. Het Natura 2000 gebied is geel gearceerd.

Bijlage 5 Kaart EHS Culemborg

Bron: Atlas Groen Gelderland, Provincie Gelderland. download d.d. 1 december 2011

Bijlage 6 soortkaarten

Leefgebied beschermde planten

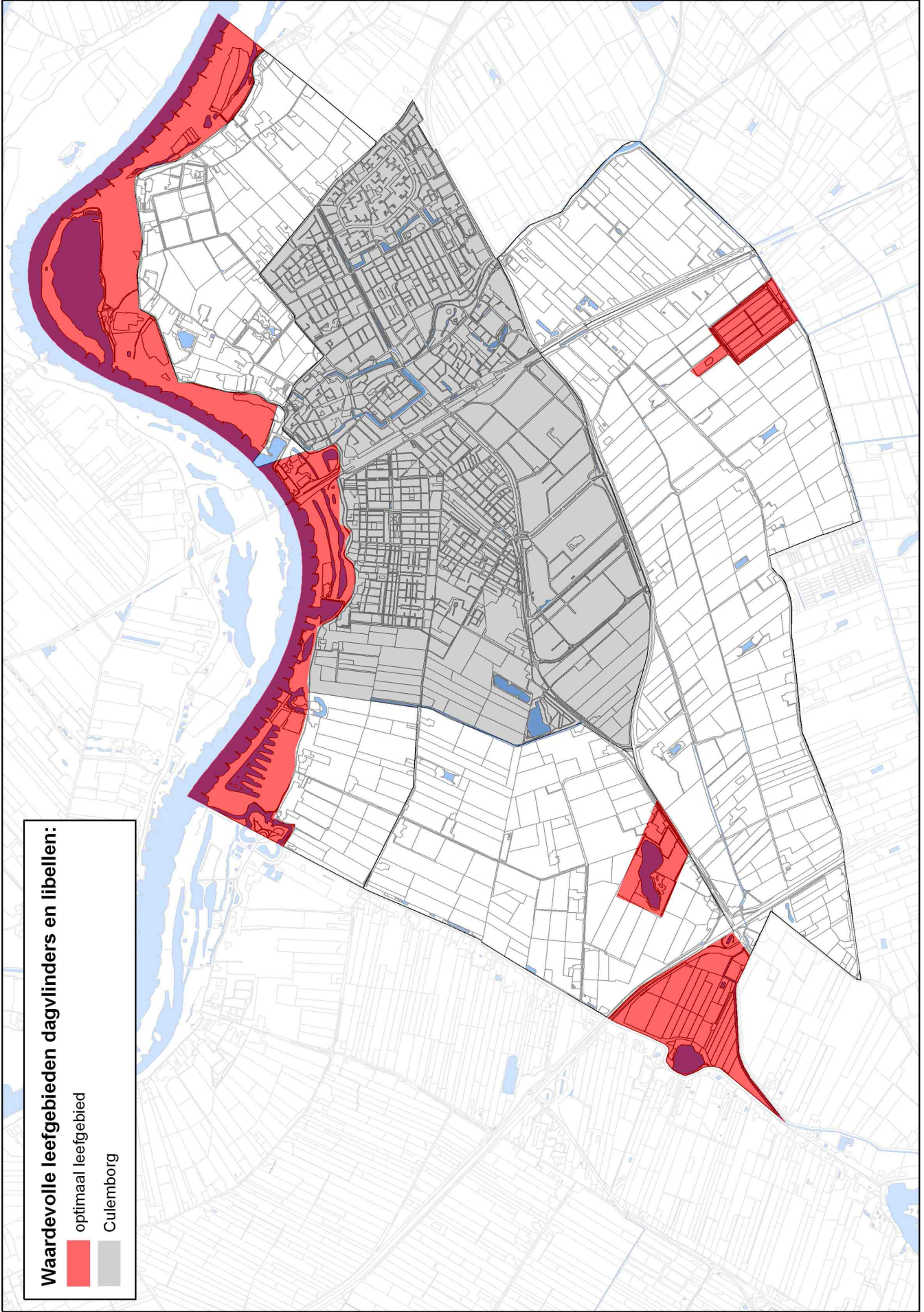
optimaal leefgebied

Culemborg

Waardevolle leefgebieden dagvlinders en libellen:

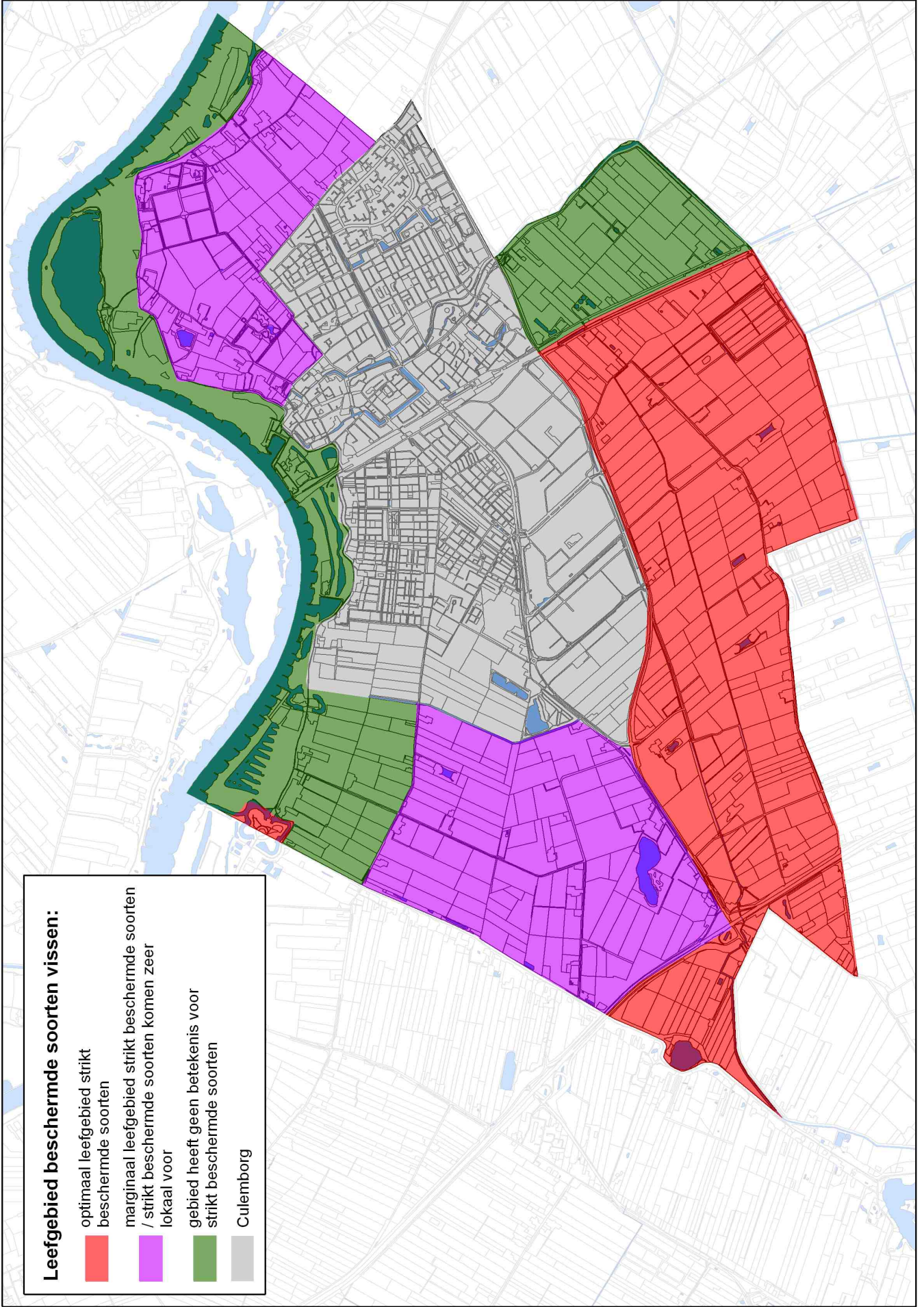
 optimaal leefgebied

 Culemborg

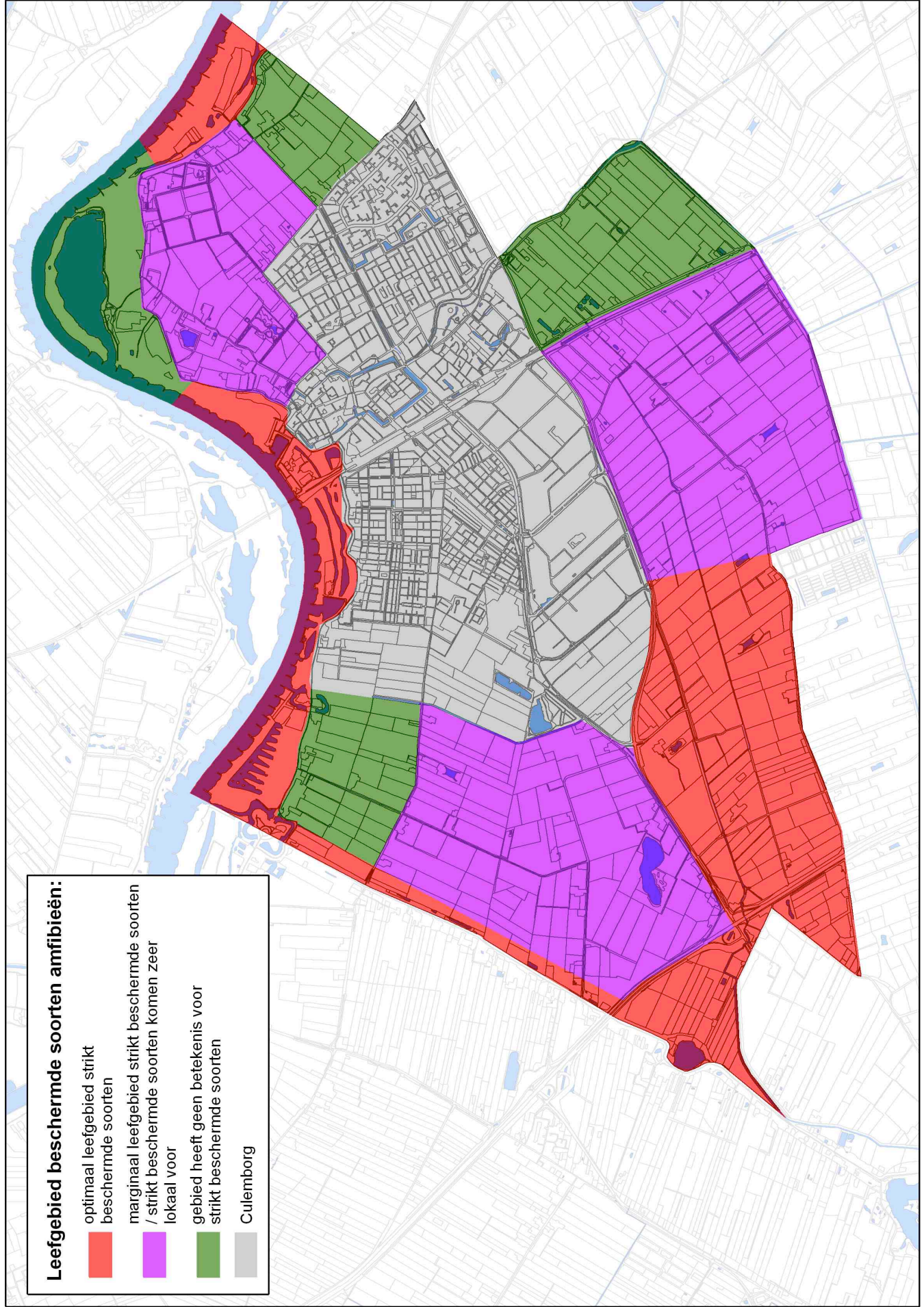
Leefgebied beschermde soorten vissen:

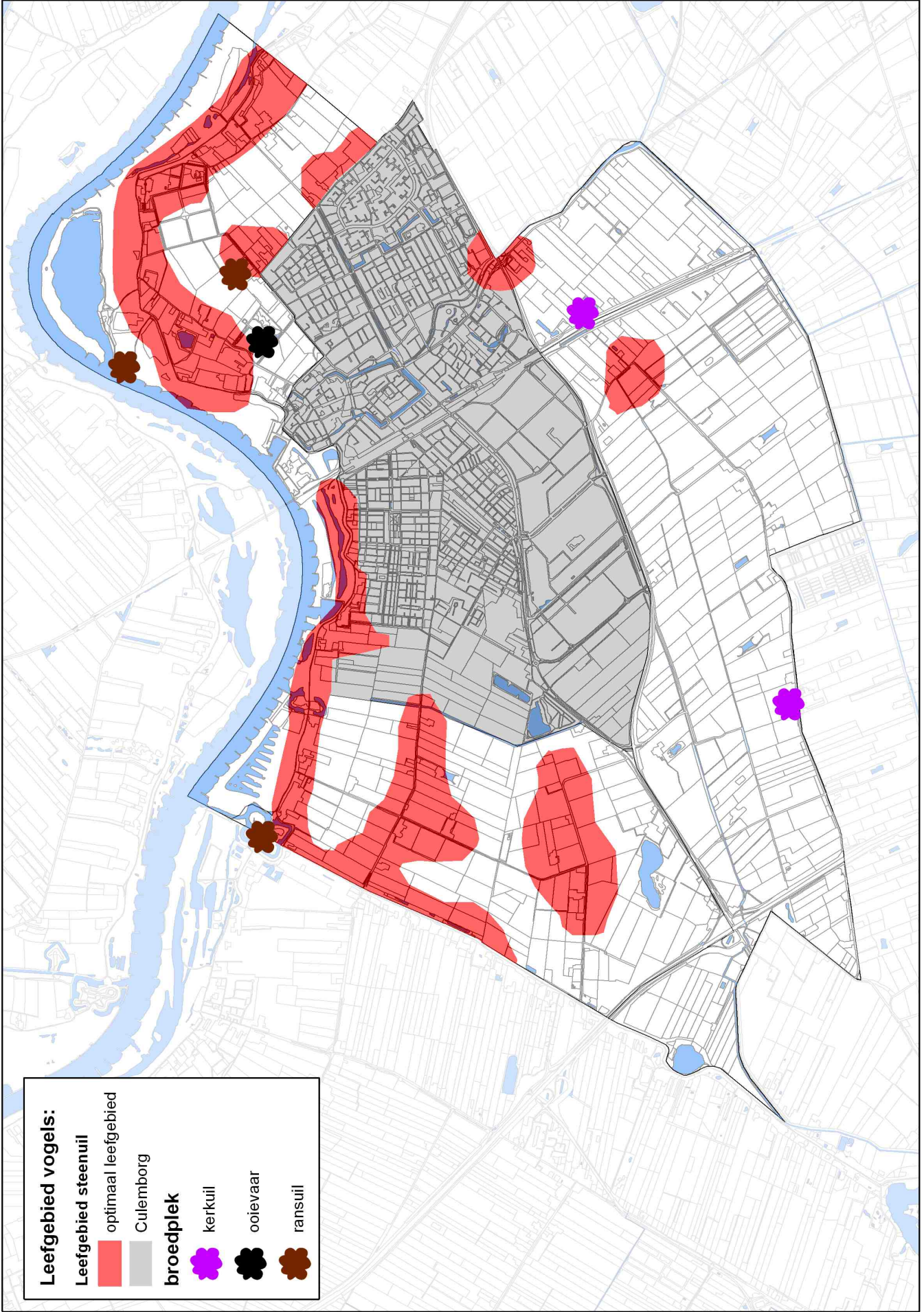
- optimaal leefgebied strikt beschermde soorten
- marginaal leefgebied strikt beschermde soorten / strikt beschermde soorten komen zeer lokaal voor
- gebied heeft geen betekenis voor strikt beschermde soorten
- Culemborg

Leefgebied beschermde soorten amfibieën:

- optimaal leefgebied strikt beschermde soorten
- marginaal leefgebied strikt beschermde soorten / strikt beschermde soorten komen zeer lokaal voor
- gebied heeft geen betekenis voor strikt beschermde soorten
- Culemborg

Leefgebied vogels:

Leefgebied steenuil

optimaal leefgebied

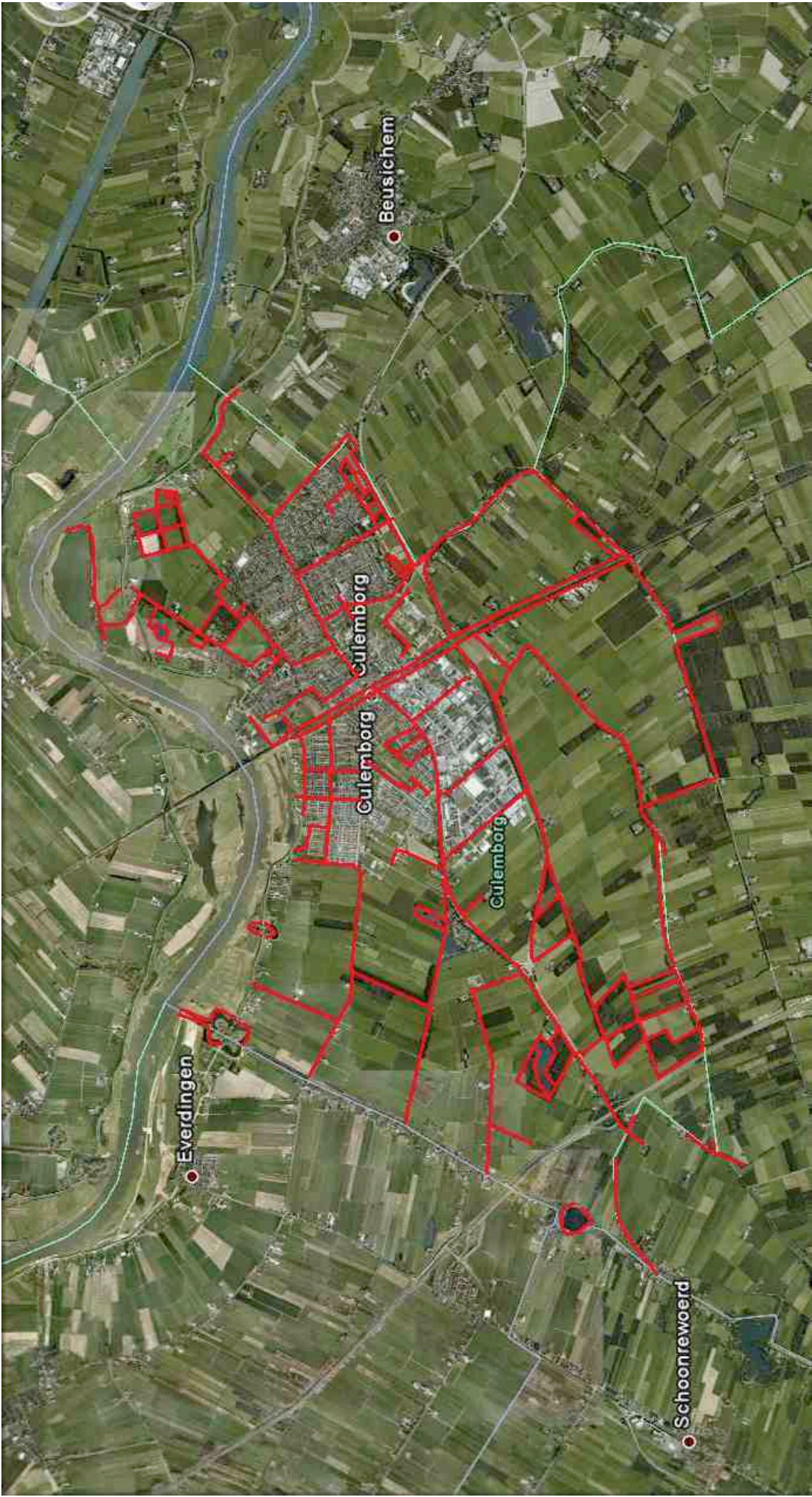
Culemborg

broedplek

kerkuijl

oostveaar

ransuijl

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu
Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849
E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl